

Вікторія Русланівна Біла

Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та
судових експертиз Служби безпеки України
Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-8201-219X>

Станіслав Євгенович Шептуховський

Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та
судових експертиз Служби безпеки України
Київ, Україна
<https://orcid.org/0009-0007-0087-1868>

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАСТОСОВУВАННЯ ДОКТРИНАЛЬНИХ ВИНЯТКІВ З ПРАВИЛ НЕДОПУСТИМОСТІ ДО ВИСНОВКУ СУДОВОГО ЕКСПЕРТА

Анотація. Стаття присвячена проблемі допустимості похідних доказів у кримінальному процесі. Актуальність теми зумовлена наявністю правових і репутаційних ризиків для системи судової експертизи внаслідок зловживання винятками з загальних правил недопустимості. Мета роботи – дослідити явище перетворення (зокрема, проведенням експертизи), недопустимих доказів у допустимі, уточнити межі ефекту *Evidence Laundering* («відмивання доказів») в українському правничому контексті та запропонувати його до введення в науковий обіг як самостійної категорії, що позначає навмисне застосування доказової інформації, першоджерело якого є процесуально недопустимим. Цією метою зумовлені обрані методи дослідження – загальнофілософські (аналіз, синтез, індукція, абстрагування) і спеціально-юридичні (догматичний, порівняльного правознавства і системного тлумачення). Встановлено, що за КПК України лише докази, отримані з істотним порушенням прав і свобод людини, здатні «отруювати» похідні. В інших випадках виникає автономність: якщо первинний доказ недопустимий, але здобутий без істотного порушення, його похідні можуть залишатися процесуально прийнятними. Доктрина *fruit of the poisonous tree* інтерпретується як процесуальний аналог матеріально-правових уявлень про причинно-наслідковий зв'язок (*conditio sine qua non*, альтернативна та кумулятивна причинність). Це дозволяє пояснити, чому не кожне порушення автоматично «заражає» похідні докази, а також чому винятки американського права (*inevitable discovery, independent source, attenuation, good faith exception*) є прикладами «послабленого» або «перерваного» причинного ланцюга. Критика *inevitable discovery* демонструє небезпеку підміни фактичного причинного зв'язку гіпотетичним, що є застосуванням специфічної форми припущення, на яке спирається, зокрема, сторона обвинувачення. Окремо розглянуто ситуацію передачі результатів незаконних обшуків добросовісному процесуальному «набувачу», яку *Levine, Turner, Wright (2016)* називають *Evidence Laundering*. Аргументовано його більш широкий вжиток: для позначення будь-якої транс-

формації хибного доказу в інший процесуальний об'єкт. Така видозміна впливає й на правову природу, прийнятність доказу, дозволяючи йому залишатися в процесі попри «отруєність» первинного джерела. Наголошено, що процесуальна допустимість доказів є не абсолютною властивістю, а результатом оцінки у визначений момент і визначеним суб'єктом. Судова експертиза, перебуваючи на межі між похідним і самостійним доказом, відіграє ключову роль у забезпеченні балансу між перевіркою, дослідженням і оцінкою доказів.

Ключові слова: допустимість доказів; процесуальна причинність; доктрина fruit of the poisonous tree; судова експертиза.

Viktoriiia R. Bila

Ukrainian Research Institute of Special Equipment and Forensic Science of the Security Service
of Ukraine
Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-8201-219X>

Stanislav Ye. Sheptukhovskiy

Ukrainian Research Institute of Special Equipment and Forensic Science of the Security Service
of Ukraine
Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0009-0007-0087-1868>

THEORETICAL GROUNDS FOR APPLYING DOCTRINAL EXCEPTIONS TO THE RULES OF INADMISSIBILITY TO A FORENSIC EXPERT'S OPINION

Abstract. *The article examines the admissibility of derivative evidence in criminal proceedings. The relevance of the topic is determined by legal and reputational risks for forensic examination arising from abuse of exceptions to the general rules of inadmissibility. The purpose is to analyze the transformation of inadmissible evidence into admissible evidence, particularly through forensic examination, to clarify the boundaries of Evidence Laundering in the Ukrainian legal context, and to propose its introduction into scholarly discourse as an independent category denoting deliberate use of evidentiary information whose original source is procedurally inadmissible. The study applies general philosophical methods (analysis, synthesis, induction, abstraction) and special legal methods (dogmatic, comparative law, systemic interpretation). It is established that in Ukraine only evidence obtained with a substantial violation of human rights and freedoms can «poison» derivative evidence. In other cases, autonomy arises: if the primary evidence is inadmissible but obtained without such violation, its derivatives may remain procedurally admissible. The doctrine of fruit of the poisonous tree is interpreted as a procedural analogue of material-law concepts of causation (conditio sine qua non, alternative and cumulative causation). This explains why not every violation contaminates derivative evidence, and why exceptions of U. S. law (inevitable discovery, independent source, attenuation, good*

faith exception) represent weakened or interrupted causal chains. Criticism of inevitable discovery highlights the danger of replacing factual causation with hypothetical causation, often relied upon by the prosecution. A transfer of results of unlawful searches to a bona fide procedural acquirer is described by Levine, Turner, Wright (2016) as Evidence Laundering. The article argues for broader use of this term to denote any transformation of defective evidence into another procedural object. Such modification affects admissibility, allowing evidence to remain in proceedings despite the poisoned origin. Admissibility is emphasized as not absolute but the result of evaluation at a specific moment by a defined subject. Forensic examination, situated between derivative and independent evidence, plays a key role in balancing verification, study, and evaluation.

Key words: *admissibility of evidence; procedural causality; doctrine of fruit of the poisonous tree; forensic examination.*

ВСТУП

Змагальність у судочинстві включає, серед іншого, спеціальні заходи з ослаблення переконливості аргументів протилежної сторони. Одним із напрямів такого ослаблення є дискредитація доказів, наданих на підтвердження таких доводів. Найбільш гострою боротьба доказів є в кримінальному судочинстві. Саме у його межах легітимовано процедурно зумовлену завідому розбіжність між об'єктивною реальністю й штучно створеною в справі картиною подій. Спір вирішується саме в рамках останньої; вона утворюється виключно доказами сторін, жоден зовнішній вплив на «процесуальну» реальність не є прийнятним. Заперечення доводів здійснюється не тільки за їхнім змістом, але й через дискредитацією законності походження їх доказів.

Висновок судового експерта є маловразливим для тенденційного використання. Цьому сприяють гарантії незалежності експерта, унормований порядок призначення, проведення експертизи й використання її результатів. Однак експертиза завжди досліджує певні об'єкти, у кримінальному провадженні здебільшого – докази. Визнання таких доказів недопустимими як скомпрометованих вхідних даних логічно має тягнути процесуальну нікчемність усіх результатів їх дослідження. Проте правова доктрина й практика виробили підходи, які створюють реальний ризик використання цього формально незалежного, але по суті похідного джерела доказової інформації як каналу введення в процес фактів, первинний носій яких є завідомо неприйнятним із юридичного погляду. Вказане стало можливим за рахунок обмеженості, не-абсолютності відомого принципу «плодів отруєного дерева», в якому деякі самі по собі токсичні «дерева» дають цілком «істівний» для кримінального судочинства продукт.

Актуальність обраної теми зумовлена необхідністю пошуку правових і репутаційних ризиків для системи судової експертизи, які зумовлюються принциповою можливістю зловживання ефектом обмеженої недопустимості деяких доказів.

Авторська *мета* полягає в 1) дослідженні меж застосування процесуальних запобіжників проти трансформації (у тому числі – шляхом проведення експерт-

ного дослідження) недопустимих доказів у допустимі; 2) з'ясуванні доцільності введення в науковий обіг в українській експертології й теорії кримінального процесу віднайденого американськими дослідниками ефекту Evidence Laundering, «відмивання доказів» – у його більш широкій, ніж оригінальна, інтерпретації.

Досягнення поставленої мети вимагає вирішення *завдання* – проаналізувати законодавство, правові позиції судової влади та доктринальні погляди в рамках проблематики «плодів отруєного дерева».

1. МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Теорія доказів посідає центральне місце в процесуальних відгалуженнях юридичної науки; міждисциплінарний її характер охоплює також експертологію. Вирішальне значення питання про допустимість доказів у судовій практиці зумовлює постійний і глибокий науковий інтерес і до спроб використання маргінальних засобів процесуальної тактики, а саме – винятків із правил недопустимості «плодів отруєного дерева». Попри стійкість цього інтересу, доробок зокрема американських учених, якими введено в науковий обіг поняття «відмивання доказів» не став предметом широкого обговорення в українській науці.

Для досягнення дослідницької мети використано низку загальнофілософських (аналіз, синтез, індукція, абстрагування) і спеціально-юридичних **методів** (насамперед – догматичний, порівняльного правознавства і системного тлумачення).

2. РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

У силу ч. 2 ст. 84 КПК України [1] висновки експертів є самостійним джерелом процесуальних доказів; іншими джерелами є показання, речові докази й документи. До всіх доказів висуваються єдині загальні вимоги: належність, допустимість, достовірність (ч. 1 ст. 94 КПК України) [1].

Отже, докази мають бути належними, тобто стосуватися обставин, які мають значення для кримінального провадження або підтверджувати достовірність чи недостовірність, можливість чи неможливість використання інших доказів (ст. 85 КПК України) [1]. Також докази мають відповідати критерію допустимості – тобто бути одержаними в порядку, визначеному КПК України (ст. 86 КПК України) [1]. Протилежність – недопустимість доказів, означає неможливість використання доказу при прийнятті процесуальних рішень та посилання на такий доказ при ухваленні судом свого рішення (ч. 2 ст. 86 КПК України) [1].

Недопустимість доказу часто розглядають у світлі доктринальної концепції «плодів отруєного дерева».

Як зазначає, зокрема, О. Яновська [2], доктрина «плодів отруєного дерева» (*Fruit of the Poisonous Tree*) була сформована в судовій практиці США. Також ця доктрина вкоренилася в практиці ЄСПЛ. Так, вона безпосередньо згадана в рішенні в справах «Gäfgen v. Germany» (п. 73) [3] та «Яременко проти України» (№ 2) [4, п. 66]. Крім того, підхід щодо недопустимості використання правоохоронцями інформації, одержаної в порушення Європейської конвенції з прав лю-

дини, застосовано в низці інших справ («Teixeira de Castro v. Portugal», доказ, одержаний унаслідок поліцейської провокації [5]; «Балицький проти України» [6, п.п. 27, 41]: засудження відбулося на підставі визнавальних показань, отриманих під примусом і за відсутності захисника). Доктрина «Fruit of the Poisonous Tree» полягає в тому, що, якщо доказове «дерево» є отруйним, то те ж саме стосується і його «плода» [2]. Якщо джерело доказів є недопустимим, всі інші дані, одержані з його допомогою, будуть такими ж. Оцінюванню підлягає не лише кожний засіб доказування автономно, але і весь ланцюг безпосередньо пов'язаних між собою доказів, з яких одні впливають із інших та є похідними від них. Критерієм віднесення доказів до «плодів» є те, що відповідні відомості не були б отримані за відсутності інформації, одержаної незаконним шляхом. Застосування доктрини «плодів отруйного дерева», як зазначає О. Яновська, вимагає здійснення логічних операцій щодо встановлення джерела походження інформації, завдяки якій було здобуто кожен доказ, яким обґрунтовується судові рішення [2]. Метафорична назва доктрини вказує на непридатність, власне, похідних доказів. Але важливо пам'ятати, що йдеться також про «плоди плодів», похідні докази за всім ланцюгом. Принципового значення набуває генетичний зв'язок у межах такого ланцюгу, походження другої та наступних ланок саме – і виключно – від недопустимого «отруєного» (тут і далі *курсив авт.*). Також важливо розділяти підстави недопустимості.

Допустимість доказів є оціночною категорією. На це прямо вказує ч. 1 ст. 94 КПК України – «Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження, керуючись законом, *оцінюють* кожний доказ із точки зору належності, *допустимості*, достовірності, а сукупність зібраних доказів – з точки зору достатності та взаємозв'язку ...» [1]. Помітно, що коло суб'єктів оцінки доказів збігається із їх колом їх споживачів або ж адресатів, наведених у визначенні доказу як процесуальної категорії (ст. 84 КПК України). Проте воно суттєво відрізняється й є вужчим за коло суб'єктів збирання доказів (ст. 93 КПК України). До останніх не віднесено суд чи слідчого суддю. Слід однак відзначити: судом і слідчим суддею, окрім безпосереднього дослідження доказів та отримання показань учасників кримінального провадження (ч. 1 ст. 23 КПК України) та допиту (свідків – ст. 352, експерта – ст. 356 КПК України тощо) докази можуть одержуватися за їх власною ініціативою. Вони можуть вчинити дії, спрямовані на встановлення фактів та обставин під час прийняття процесуальних рішень (наприклад, ч. 4 ст. 151, ч. 3 ст. 156, ч. 4 ст. 172, ч. 4 ст. 193, ч. 5 ст. 244, ч. 3 ст. 297–3 КПК України [1]). Зрештою, у мотивувальній частині обвинувального вироку суд зазначає «*докази на підтвердження встановлених судом обставин, а також мотиви неврахування окремих доказів*» [2, п. 2 ч. 3 ст. 374]. Тим не менш, змагальність накладає певні обмеження щодо доступу судової влади до висновку експерта як процесуального джерела доказу. Так, слідчий суддя залучає експерта лише за наявності клопотання сторін (ч. 1 ст. 242, частини 6, 9

ст. 244, абз. 3 ч. 1 ст. 243 КПК України); на відміну від нього суд, крім задоволення клопотання сторін (ч. 1 ст. 332 КПК), має право доручити проведення експертизи й без такого клопотання, але в обмеженій кількості випадків (ч. 2 ст. 332 КПК України), якими, зокрема, є суперечливість наданих суду кількох висновків, сумнів у правильності висновку судового експерта. Вказані обмеження вказують, що суд або забезпечує змагальність (задовольняючи клопотання сторін), або оцінює експертні висновки за допомогою проведення іншої експертизи. У результаті він одержує саме доказ. Але здається перебільшенням стверджувати, що така діяльність суду є саме збиранням доказів. Чіткішу, хоч і не тотожну позицію з цього приводу займає судочинство цивільне («Суд не може збирати докази, що стосуються предмета спору, з власної ініціативи, крім витребування доказів судом у випадку, коли він має сумніви в добросовісному здійсненні учасниками справи їхніх процесуальних прав або виконанні обов'язків щодо доказів, а також інших випадків, передбачених цим Кодексом» – ч. 7 ст. 81 ЦПК України [7]) та адміністративне («Суд може пропонувати сторонам надати докази та збирати докази з власної ініціативи, крім випадків, визначених цим Кодексом – ч. 3 ст. 77 КАС України [8]). Указане робить більш відчутною відмінність між оцінкою доказів та їх збиранням. До суб'єктів збирання – але не оцінки – доказів належать також потерпілий, сторона захисту, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження (ч. 3 ст. 93 КПК України), а зі сторони обвинувачення – керівник органу досудового розслідування, дізнавач та оперативні підрозділи (ч. 2 ст. 93 КПК України з урахуванням їх належності до сторони обвинувачення – п. 6 ч. 2 ст. 39, п. 2 ч. 2 ст. 40–1 та ст. 41 КПК України [1]). Як зазначалося, недопустимий доказ не може бути використаний при прийнятті процесуальних рішень. На прийнятті саме останніх уповноважені, зокрема, керівник органу досудового розслідування (ч. 2, ч. 4 ст. 39 КПК України) та дізнавач (п. 7 ч. 2 ст. 40–1 КПК України). Отже, тут маємо протилежну розглянутій вище ситуацію: певні процесуальні суб'єкти можуть збирати докази, але не оцінювати їх. Таку неналежність до суб'єктів оцінювання доказів можна тлумачити як (поширювану лише на них) презумпцію повної валідності доказів, їх допустимості (та належності, достовірності).

Крім того, важливим є визначення законом моменту, в який здійснюється оцінка доказів судом: «[с]уд вирішує питання допустимості доказів під час їх оцінки в нарадчій кімнаті під час ухвалення судового рішення» (ч. 1 ст. 89 КПК України), а «[у] разі встановлення очевидної недопустимості» суд визнає доказ недопустимим уже під час судового розгляду (критеріїв такої очевидності він КПК України не містить). Визначеність стадії оцінювання доказів цією категорією процесуальних суб'єктів має дуже важливе значення. Адже жоден доказ не лише «не має наперед встановленої сили» (ч. 2 ст. 94 КПК України), але, до відповідного моменту (за загальним правилом – до виходу суду в нарадчу кімнату) – також не є наперед недопустимими. Відтак «за промовчанням» докази можуть бути допустимими, зокрема з погляду своєї первинності. У цьому світлі наведена у ч. 5

ст. 101 КПК України заборона – “[в]исновок експерта не може ґрунтуватися на доказах, які *визнані судом недопустимими*» – отримує чітку межу з погляду стадії кримінального провадження (заборона не охоплює досудового розслідування) та формальної підстави – судового рішення про (очевидну) недопустимість.

Отже, прийнятним є «добросовісне» збирання вторинних, похідних доказів, їх «ланцюгу». Звісно, презумпція допустимості доказу не поширюється на випадки, коли така недопустимість прямо зазначена в законі.

Із формально-логічного погляду немає повної протилежності між «допустимим доказом» – тобто отриманим у порядку, встановленим КПК України (ч. 1 ст. 86 КПК України) та «недопустимим доказом» як таким, що одержано всупереч такому порядку або в порядку, визначеному іншим джерелом процесуального законодавства. Адже існують *умовно допустимі* докази, які є належними засобами доказування лише певних обставин (ч. 3 ст. 88 КПК України): «Докази щодо певної звички або звичайної ділової практики підозрюваного, обвинуваченого є допустимими для доведення того, що певне кримінальне правопорушення узгоджувалося із цією звичкою підозрюваного, обвинуваченого». Також є *умовно недопустимі докази* – такі, що за загальним правилом є недопустимими засобами доказування певних обставин. Це, наприклад (але не виключно) ч. 1 ст. 88 КПК України (є недопустимими на підтвердження винуватості відомості, що стосуються судимостей підозрюваного, обвинуваченого або вчинення ним інших правопорушень, що не є предметом цього кримінального провадження; відомості щодо характеру або окремих рис характеру підозрюваного, обвинуваченого підозрюваного, обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення). Сюди ж слід віднести ті, що можуть бути визнані допустимими за певних умов, як-от група винятків, поданих у ч. 2 ст. 88 КПК України (у т.ч. – коли умовою допустимості є згода сторін), або ж випадки, в яких недопустимість є санкцією за неналежну процесуальну поведінку (ч. 12 ст. 290 КПК України – недопустимість як доказів відомостей, що містяться в матеріалах, які не були відкриті іншої стороні провадження; ч. 8 ст. 223 – недопустимість доказів, установлених унаслідок проведення слідчих (розшукових) дій після закінчення строків досудового розслідування). Зрештою, залежною від певних умов, процесуальних обставин є (не)допустимість преюдиційного характеру (ст. 90 КПК України) або спричинена використанням певних доказів у іншому провадженні (ст. 88–1 КПК України) чи наступним рішенням після проведення дій зі збирання доказів (відмова прокурора, слідчого судді відповідно у погодженні чи задоволенні клопотання про обшук після невідкладного проникнення до житла чи іншого володіння особи – ч. 3 ст. 233 КПК України).

Недопустимість має декілька підстав і лише один спільний процесуальний наслідок – неможливість використання доказу під час прийняття процесуальних рішень і посилання на нього в судовому рішенні (ч. 2 ст. 86 КПК України). Однак є спеціальний, незагальний наслідок недопустимості. Оскільки прямо визначених випадків недопустимості декілька, важливо зауважити, що *не будь-яка недопус-*

тимість первинного доказу становить «отруєне дерево». Вказане чітко артикульовано в правових позиціях судової влади: «... тлумачення частини 1 статті 87 КПК в частині визнання недопустимими похідних доказів призводить до висновку, що це правило може бути застосовано до похідних доказів лише в разі, якщо первісні докази визнані недопустимими на підставі частин 1–3 статті 87 КПК. Визнання недопустимими первісних доказів за іншими правилами допустимості, передбаченими КПК, саме собою не дає підстав для визнання недопустимими похідних доказів на підставі частини 1 статті 87 КПК ... » [9, п. 39]; «... в аспекті ст. 87 КПК її положення може бути застосовано не за будь-якого недодержання процесуальної норми, а лише у випадку істотного (фундаментального) порушення прав і свобод особи, гарантованих у документах, які перелічені в ч. 1 цієї статті» [10].

Дійсно, КПК України встановлює декілька видів недопустимих доказів: одержаних із істотним порушенням прав та свобод людини (ст. 87 КПК України); згаданих як умовно-недопустимі та умовно-допустимі докази та відомості, які стосуються особи підозрюваного, обвинуваченого, зокрема, певної його звички або звичайної ділової практики (ст. 88); докази, отримані від відповідача в позовному провадженні в справах про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави (ч. 1 ст. 88–1); «документи, подані особою в порядку одного розового (спеціального) добровільного декларування» (ч. 2 ст. 88–1 КПК України). Недопустимість, яка виникла внаслідок «неістотного» порушення згаданих прав і свобод, або ж як результат отримання не в порядку, встановленому КПК України (ч. 1 ст. 86 КПК України: «[д]оказ визнається допустимим, якщо він отриманий у порядку, встановленому цим Кодексом») є спірною, але предметом такого спору є безпосередньо їхня недопустимість. Однак, за межами першої зі згаданих у цьому абзаці груп (одержані внаслідок істотного порушення прав і свобод людини чи здобуті завдяки інформації, отриманій унаслідок такого істотного порушення – ст. 87 КПК України) не існує жодної підстави для твердження про спроможність «отруїти» докази, похідні від інших недопустимих доказів (у тому числі тих, що їх недопустимість прямо визначена в законі). Прикладом є недопустимість доказу в силу неналежності його джерела, як-от фактичні дані, одержані внаслідок допиту від особи, яка не могла підлягати допиту як свідок (ч. 2 ст. 65 КПК України [11, С. 291]) – адвокатів, суддів, лікарів, священнослужителів тощо) з певних питань (а саме – професійної таємниці, таємниці сповіді). Такий доказ є *очевидно недопустимим* доказом, але, на прикладі нотаріальної таємниці, помітна відсутність чіткого зв'язку із порушенням фундаментальних прав (у разі забезпечення права допитуваного на відмову від давання показань – п. 4 ч. 2 ст. 87 КПК України). Попри очевидність недопустимості первинного, похідні докази таку його властивість не успадковують. Конституційна гарантія – «[о]бвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом» (ч. 3 ст. 62 Конституції України) [12] – тут охоплює лише первинний, безспірно незаконний, доказ, але не весь відповідний «шлях» одержання.

Щодо інших, окрім «очевидно недопустимих» доказів, процесуальний момент оцінки судом допустимості доказів (у нарадчій кімнаті) є невідворотно пізнім для сторін. Сформована в такий спосіб *презумпція допустимості* доказів означає, серед іншого, і прийнятність проведення експертизи (ще не визнаних судом як недопустимі) доказів.

У свою чергу, ст. 87 КПК України, яка й є втіленням концепції «плодів отруєного дерева», має два рівні, яким відповідають первинні й похідні докази: (1) докази, отримані внаслідок *істотного порушення прав та свобод людини*, гарантованих Конституцією та законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також (2) будь-які інші докази, здобуті *завдяки інформації*, отриманій унаслідок істотного порушення прав та свобод людини. Виокремлення другого рівня чітко вказує на рецепцію українським законодавством ідеї про процесуальну неприйнятність згаданих «плодів» (проте радше самих правил недопустимості, а не винятків із них, що розглядатимуться дещо нижче).

Судова експертиза, хоча й є самостійним процесуальним джерелом доказів, є, в цілому, залежною від інших джерел. Документи, насамперед протоколи слідчих розшукових дій із додатками до них, а також речові докази містять чи становлять матеріали, які стають об'єктом експертного дослідження. Відтак висновок експерта має здебільшого похідний характер, оскільки залежить від інших доказів, що стали об'єктом дослідження. У загальному розумінні «отруйність» первинного доказу автоматично знищує допустимість похідного. Але похідний характер зникає, якщо первинний розглядати «первинний» доказ як те, що потрібно перевірити. Таке співвідношення між доказами сформульовано як *перевірка* (ч. 1 ст. 223 КПК України: «[с]лідчі (розшукові) дії є діями, спрямованими на отримання (збирання) доказів *або перевірку вже отриманих доказів* у конкретному кримінальному провадженні») або встановлення *належності* (ст. 85 КПК України: «[н]алежними є докази, які прямо чи непрямо підтверджують ... достовірність чи недостовірність, можливість чи неможливість використання інших доказів» [1]). Звісно, засобом такого забезпечення оцінки доказів може бути, зокрема проведення експертизи. У такому разі експертиза стає зовнішнім елементом по відношенню до певного ланцюгу доказів чи окремої його ланки. Встановлена до чи після проведення експертизи недопустимість досліджуваного нею доказу не має тягнути недопустимість також висновку експерта, попри те, що суто формально він і ґрунтується, і виник «завдяки» відомостям, що не є допустимими. Надмірно широке розуміння «похідного» доказу призвело б до абсурду: докази-заперечення, подані протилежною стороною для доведення недопустимості певного доказу, самі також «походили б» від спірного доказу.

Крім того, об'єктами експертизи можуть ставати особи, речі, зразки тощо, які самі по собі не є доказами. Якщо слідувати логіці «плодів отруєного дерева», незаконне затримання особи, від якої згодом відібрано біологічні зразки, які стають об'єктом експертизи (ч. 3 ст. 245 КПК України) також є актом отруєння всіх до-

казових наслідків затримання. Отже, і об'єкт дослідження став таким у результаті незаконних дій. У ч. 1 ст. 87 КПК України сказано так: «недопустимими є докази, отримані *внаслідок* істотного порушення прав та свобод людини ...». Такий підбір слів у конструкції нашою хує на думку про можливість використання наукових уявлень про причинно-наслідковий зв'язок для потреб оцінки доказів.

У матеріальному кримінальному праві доктрина виробила підходи до ситуацій, коли наслідок породжено більш, як однією причиною. Причинний зв'язок відсутній, коли діяння не є необхідною умовою (*conditio sine qua non*) для настання наслідку або коли його внесок у настання наслідку є несуттєвим у порівнянні з іншими причинами. Заміна матеріально правового «діяння» процесуальним «доказом» не змінює цього механізму: вторинний доказ (наслідок) є недопустимим лише за відсутності інших, крім «отруєного», доказів. І навпаки, якщо «істотні порушення прав людини ...» стали спів-джерелом, значення якого (з погляду слова «внаслідок») є мізерним, чи можна говорити про отруєння похідного доказу чи їх ланцюгу? Такий підхід ускладнює роботу суду з оцінки допустимості доказів, адже замість простої констатації факту порушення первинного доказу й виявлення всіх його похідних, йому слід визначати також силу причинного зв'язку між порушенням і доказом. У США застосовується підхід «*inevitable discovery*» (неминучого виявлення): навіть якщо первинне порушення було, доказ не визнається отруєним, якщо доведено, що він би все одно був здобутий законно. Це переключається із «матеріально-правовою» альтернативною причинністю (кілька діянь, кожне з яких могло б самостійно спричинити наслідок; причинно-наслідковий зв'язок наявний). Однак перенесення такого підходу в інший контекст ілюструє його хибність. Так, уявімо ситуацію з евтаназією: якщо виходити з логіки «неминучого наслідку», можна було б стверджувати, що смерть тяжкохворого пацієнта була невідворотною, а тому штучне прискорення цієї смерті не повинно кваліфікуватися як убивство. Отже, *inevitable discovery* як засіб очищення доказу апелює до гіпотетичного, а не фактичного казуального зв'язку й є вельми сумнівним способом застосування припущення для потреб обвинувачення.

На відміну від «несуттєвої» недостатньої причини, яка насправді не є першим ланцюгом у причинно-наслідковому зв'язку, недопустимий доказ варто розглядати також із погляду матеріально-правової «кумулятивної» причинності – якщо кілька діянь *лише разом* призводять до наслідку (класична ілюстрація – сукупна дія двох доз отрути, жодна з яких сама по собі не летальна). У прикладі з судовою експертизою дослідження не було б можливим без одержання зразків. Якщо їх одержано з істотним порушенням, правомірне, саме по собі, дослідження може бути поставлено під сумнів саме з огляду на своє місце в кумулятивній причинності, оскільки відповідний висновок експерта стає наслідком і продовженням певної недопустимої *conditio sine qua non*. Цю ідею ілюструє вже розглянуте правило, за яким висновок експерта не може ґрунтуватися на доказах, які визнані судом недопустимими (ч. 5 ст. 101 КПК України).

У цілому ж теорія доказів у кримінальному процесі вже давно звертається до логіки причинності, але на пряму її не називає. Доктрина *fruit of the poisonous tree* є нічим іншим, як *процесуальною причинністю*. Розглянутий (*inevitable discovery*) та деякі інші (*independent source, attenuation doctrine*) застосовні, зокрема в американському судовому прецеденті й практиці, винятки з погляду причинно-наслідкового зв'язку виглядають як приклади «перерваного» або «послабленого» причинного ланцюгу.

Крім розглянутої вказівки на підставу недопустимості певного первинного доказу його одержанням унаслідок істотного порушення прав і свобод людини – ч. 1 ст. 87 КПК України, закон вказує на механізм «отруєння» похідних, вторинних доказів. Це “... також будь-які інші докази, здобуті *завдяки інформації*, отриманій *унаслідок* істотного порушення прав та свобод людини». Указане «завдяки» поширюється й на первинний доказ, і на подальше використання «отруєної» інформації (власне, похідні докази). Але, зауважимо – саме інформації, й лише її. Категорії «відомості» та «інформація» є пов'язаними, але не тотожними. З визначення, поданого у ст. 1 Закону України «Про інформацію» випливає, що інформація, тобто «будь-які відомості та/або дані, які можуть бути *збережені* на матеріальних носіях або *відображені* в електронному вигляді» є одним зі способів представлення відомостей. Ба більше, назва і ч. 1 ст. 88 КПК України розрізняє «докази» від «відомостей» (тим саме встановлюючи специфічне відгалуження – недопустимість відомостей). Огляд дефініцій видів доказів указує на змістовну, визначальну роль у їх процесуальній сутності не «інформації» чи «даних», а *відомостей*: ст. 95 – *показання* – це «відомості, які надаються ... під час допиту ... щодо відомих ... обставин ...», що мають значення ...»; *речовими доказами* є «матеріальні об'єкти, які були знятим чи збереженим унаслідок вчинення кримінального правопорушення, зберегли на собі його сліди або *містять інші відомості*, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються ...» (ч. 1 ст. 98); *документом* є «спеціально створений із метою *збереження інформації* матеріальний об'єкт, який *містить* зафіксовані за допомогою письмових знаків, звуку, зображення тощо *відомості* ...» (ч. 1 ст. 99 КПК України). Проте для експертизи інформація має інше значення: висновок експерта ґрунтується на його спеціальних знаннях (ч. 2 ст. 101) та «на *відомостях*, які експерт сприймав безпосередньо або вони стали йому *відомі* під час *дослідження матеріалів*, що були надані для проведення дослідження» [1]. Отже, експерт працює не тільки із (безпосередньо сприйнятими) відомостями, але також із «матеріалами» – і лише з їх дослідження йому стає відомим те, що кладеться ним у підґрунтя експертизи. Це «матеріальне», а не «інформаційне» існування підтверджується й законодавчо визначеним змістом висновку експерта, в якому наводиться «опис отриманих експертом матеріалів та які матеріали були використані експертом» (п. 5 ч. 1 ст. 102 КПК України).

У кримінальному процесі за законодавством США – де, як зазначалося раніше, і народилася доктрина «плодів отруєного дерева», закріпилося правило процесуальної допустимості нібито «отруєних» доказів – «*good faith exception*», що мож-

на перекласти як «виняток для добросовісного випадку». Такий виняток іноді застосовується, якщо в судовому слуханні з'ясовується очевидна неправомірність проведених поліцією обшуків і виїмок, але зібрані докази допускаються до суду, оскільки обставини вказували, що поліцейські діяли¹ «добросовісно» [13]. Можливість такої допустимості вперше² визначено в справі *United States v. Leon* та згодом уточнено у *Herring v. United States*: недбале, але не навмисне порушення не має наслідком недопустимість. Це не є єдиним винятком [14]. За подібним принципом «працює» доктрина незалежного джерела (*Independent Source Doctrine*) – якщо доказ пізніше був отриманий шляхом законного обшуку або виїмки, а також та «неминуче виявлення» (*Inevitable Discovery Doctrine*) – допустимими є докази, якщо вони були б виявлені в тому ж стані в будь-якому випадку, за допомогою незалежної лінії розслідування, яке вже проводилося, коли відбувся незаконний обшук або виїмка, або ж правила допустимості для «імпічменту» (*Evidence Admissible for Impeachment*) – обвинувачення може використовувати незаконно зібрані докази для «імпічменту», тобто підриву достовірності свідчень обвинувачених на суді, але не може використовувати їх для доведення провини. Наведені винятки з «плодів отруєного дерева» в американському судовому прецеденті не є їх вичерпним переліком [13].

Група дослідників (Kay L. Levine, Jenia I. Turner, and Ronald F. Wright, 2016) поставила питання про можливість зловживання винятком *Good Faith Exception*. Таке зловживання одержало від них назву *Evidence Laundering* «відмивання доказів» [15, с. 629]. «Відмиванням» може бути, зокрема, передавання до іншої («інституційної» чи територіальної) юрисдикції [15, с. 631, 655]. Попри помітну негативну конотацію такої практики вказаним авторським колективом, помітним є визнання того факту, що «відмиті» докази стають процесуально прийнятними. Зауважимо, що «відмивання» стосується лише одного виду доказів – одержаних унаслідок обшуків і виїмок. Передача результатів до «добросовісного», не обізнаного щодо порушення, процесуального суб'єкта, якщо користуватися запропонованою рамкою, є не стільки відмиванням, як затиранням сліду. Власне «відмивання» виникає внаслідок дій, спрямованих на зміну правової природи, процесуального джерела, трансформації одного доказу в інший.

¹ А саме: докази не виключаються, якщо вони отримані офіцерами, які обґрунтовано покладаються на ордер на обшук, який виявляється недійсним (справа «Арізона проти Еванса» (*Arizona v. Evans*)), або якщо офіцери посилаються на закон, який пізніше визнається недійсним (справа «Іллінойс проти Крулла» (*Illinois v. Krull*)) докази можуть бути допустимими), та коли працівники поліції помиляються у веденні записів у базі даних ордерів («Херрінг проти США» (*Herring v. U. S.*)) [13].

² Слід, однак, згадати й попередню концепцію – вперше застосований у справі *Weeks v. United States* (1914) і припинений рішенням у справі *Elkins v. United States* (1960) принцип «Silver platter doctrine», за яким федеральне обвинувачення могло надавати «на срібній талці» докази, одержані внаслідок проведених «місцевими» (на рівні штатів) правоохоронцями незаконних (без судового ордеру) обшуків та вилучень, якщо федеральні поліцейські не брали в них безпосередньої участі [14, с. 319–322].

Конкретним випадком такої трансформації може бути проведення експертизи. Експерт об'єктивно позбавлений процесуальних інструментів для перевірки законності походження того чи іншого доказу, який надійшов йому на дослідження. У певному сенсі, йому навіть заборонено вдаватися до таких перевірок чи оцінок, з огляду на приписи про недопустимість (ч. 1 ст. 242 КПК України) проведення експертизи для з'ясування питань права. Саме до таких питань належить законність шляхів одержання об'єкта експертизи. Наявним є ризик сторін вдаватися до сумнівних процесуальних практик із «відмивання» доказів саме за допомогою проведення експертизи, зі створенням нового, формально незалежного доказу. Розглянуті вище спірні моменти – одержання експертного висновку саме «завдяки» інформації недопустимого доказу, існування останнього як наслідку виключно фундаментальних порушень прав і свобод людини, перебування експертного висновку в ланцюгу «плодів отруйного дерева» (а не «над» ним – як засобу оцінки чи перевірки), гадана допустимість доказу до набрання чинності рішенням суду про його недопустимість – підкреслюють гіпотетичну можливість використання недобросовісними учасниками справи судово-експертної системи без її обізнаності щодо первинних порушень. У такій конструкції експерт чи експертна установа опиняються в ролі, що в межах американської доктрини *good-faith exception* належить «добросовісному» одержувачу: доказ, хоч і «отруєний» за походженням, відтак перестає вважатися недопустимим.

ВИСНОВКИ

Процесуальна допустимість доказів є важливим і окремим напрямом їх оцінки. Деякі процесуальні суб'єкти мають повноваження зі збирання доказів, але не їх оцінки, деякі – навпаки. Зокрема суд, маючи можливість самостійно доручати проведення судової експертизи, використовує це право саме для перевірки сумнівних чи суперечливих експертних висновків. На відміну від інших видів судочинства, у кримінальному провадженні суд не збирає докази. У свою чергу, деякі учасники кримінального провадження не можуть оцінювати зокрема допустимість доказу. Визначеним є і процесуальний момент визнання доказів недопустимими. Вказане формує суб'єктно- і стадійно- обмежену презумпцію такої допустимості.

Первинні докази, у разі їх визнання недопустимими (а так само й у разі очевидної та/або визначеної законом недопустимості) все ж можуть бути джерелом для процесуально прийнятних похідних доказів. Указане утворює механізм введення в процес доказів, які є плодами «отруєних дерев». Однак у разі істотного порушення (тобто такого, що стосується фундаментальних прав і свобод людини) недопустимість поширюється на весь ланцюг доказів, (одержаних унаслідок такого порушення чи ґрунтованих на одержаній завдяки цьому інформації). Водночас одержання доказу чи інформації як наслідку має перебувати в достатньо сильному зв'язку із таким порушенням як його причиною. Побічні причини

є підставою для заперечення походження «плоду» саме і лише від «отруєного дерева».

Доктрина «плодів отруєного дерева» має низку закріплених судовим прецедентом винятків, зокрема в США. Одним із них є «виняток щодо добросовісності», *good-faith exception*, застосування якого породило введене в науковий обіг у 2016 році поняття «відмивання доказів». Автори ідеї про таке «відмивання» називають ним «добросовісне» використання результатів незаконних обшуків і виїмок правоохоронними інституціями чи посадовими особами, які не знали про незаконність їх проведення. Однак, притаманної «відмиванню» – у семантиці антилегалізаційного законодавства – трансформації вихідного об'єкта тут не відбувається. Тому більшою мірою відповідатиме цій категорії ситуація, в якій вразливий, сумнівний, неприйнятний тощо доказ трансформується в інший, зокрема – шляхом проведення судової експертизи. Істотною тут стає очевидна з погляду буквального тлумачення, формалізму, відмінність між «інформаційним» і «матеріальним» аспектом об'єкта експертного дослідження.

ПОДЯКИ

Немає

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ.

Немає

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Кримінальний процесуальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. *Офіційний вісник України*. 2001. № 21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 27.10.2025).
- [2] Яновська О. Доктрина заборони використання «плодів отруйного дерева» та винятки з неї: судова практика Великої Палати Верховного Суду в кримінальних провадженнях. *Судово-юридична газета*. 2020. 30 листоп. URL: <https://bit.ly/3odl45t> (дата звернення: 27.10.2025).
- [3] Judgment : Case of Gäfgen v. Germany (Application no. 22978/05): 01.06.2010 (rectified on 3 June 2010). Strasbourg. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%222001-99015%22%7D> (дата звернення: 27.10.2025).
- [4] Рішення (остаточне) у справі «Яременко проти України» (Заява № 32092/02) від 12.06.2008. *Європейський Суд з прав людини*. *Офіційний вісник України*. 2009. № 2. С. 434. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_405#Text (дата звернення: 27.10.2025).
- [5] Judgment : Case of Teixeira de Castro v. Portugal (44/1997/828/1034). STRASBOURG. 09.06.1998. URL: https://www.hr-dp.org/files/2013/09/10/CASE_OF_TEIXEIRA_DE_CASTRO_v._PORTUGAL_.pdf (дата звернення: 27.10.2025).
- [6] Рішення у справі «Балицький проти України» (заява № 12793/03) від 03.11.2011 (остаточне від 03.02.2012). *Європейський Суд з прав людини*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_726#Text (дата звернення: 27.10.2025).

- [7] Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV. *Офіційний вісник України*. 2004. № 16. С. 11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення 19.10.2025).
- [8] КАС Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35–36, № 37. Ст. 446. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення 19.10.2025).
- [9] Постанова від 08.10.2019 у справі № 639/8329/14-к (провадження № 51-8259км18). *Верховний Суд*. URL: <https://zakononline.ua/court-decisions/show/85238666> (дата звернення 19.10.2025).
- [10] Постанова від 12.11.2019 у справі № 236/863/17 (провадження № 51-8865км18). *Верховний Суд*. <https://reestr.court.gov.ua/Review/85583584> (дата звернення: 19.10.2025).
- [11] Кримінальний процес : підручник / І. В. Басиста, Р. І. Благута, І. В. Гловюк та ін. ; за заг. ред. А. Я. Хитри, Р. М. Шехавцова. Львів : Львів. держав. ун-т внутр. справ, 2022. Ч. 1. 492 с. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/5214/1/%D0%9A%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D1%81_2022_%D0%A7.1.pdf (дата звернення 19.10.2025).
- [12] Конституція України від 28.06.1996. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 23.05.2025).
- [13] Exclusionary rule. *LLI; Cornell Law School*. URL: https://www.law.cornell.edu/wex/exclusionary_rule (дата звернення: 27.10.2025).
- [14] Philip N. Smith. Federal Courts – The «Silver Platter» Doctrine, 15 *U. Mia. L. Rev.* 318 (1961). URL: <https://repository.law.miami.edu/umlr/vol15/iss3/11> (дата звернення: 27.10.2025).
- [15] Kay L. Levine, Jenia I. Turner, Ronald F. Wright, Evidence Laundering in a Post-Herring World, 106 *J. Crim. L. & Criminology*. 2016. URL: <https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/jclc/vol106/iss4/1> (дата звернення: 27.10.2025).

REFERENCES

- [1] Criminal Procedure Code of Ukraine (2001, April). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
- [2] Yanovska, O. (2020). Doctrine of prohibition of using «fruit of the poisonous tree» and its exceptions: Case law of the Grand Chamber of the Supreme Court in criminal proceedings. *Sudovo-Yurydychna Hazeta*. Retrieved from <https://bit.ly/3odl45t>
- [3] European Court of Human Rights. (2010, June 1). *Judgment: Case of Gäfgen v. Germany* (Application no. 22978/05). Strasbourg. Retrieved from [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-99015%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-99015%22]})
- [4] European Court of Human Rights. (2008, June 12). *Judgment: Yaremenko v. Ukraine* (Application no. 32092/02). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_405#Text
- [5] European Court of Human Rights. (1998, June 9). *Judgment: Case of Teixeira de Castro v. Portugal* (44/1997/828/1034). Strasbourg. Retrieved from https://www.hr-dp.org/files/2013/09/10/CASE_OF_TEIXEIRA_DE_CASTRO_v..PORTUGAL.pdf

- [6] European Court of Human Rights. (2011, November 3). *Judgment: Balytskyy v. Ukraine* (Application no. 12793/03). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_726#Text
- [7] Civil Procedure Code of Ukraine (2004, March). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
- [8] Code of Administrative Procedure of Ukraine (2005, July). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>
- [9] Supreme Court of Ukraine. (2019, October 8). *Judgment in case No. 639/8329/14-k (proceeding No. 51-8259 km18)*. Retrieved from <https://zakononline.ua/court-decisions/show/85238666>
- [10] Supreme Court of Ukraine. (2019, November 12). *Judgment in case No. 236/863/17 (proceeding No. 51-8865 km18)*. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85583584>
- [11] Basysta, I. V., Blahuta, R. I., Hlovyuk, I. V., et al. (2022). *Kryminalnyi protses* (Vol. 1). A. Ya. Khitry, & R. M. Shekhavtsov (Eds.). Lviv: Lviv State University of Internal Affairs. Retrieved from <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/5214/1/>
- [12] Constitution of Ukraine (1996, June). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
- [13] Cornell Law School. (n.d.). *Exclusionary rule*. Legal Information Institute. Retrieved from https://www.law.cornell.edu/wex/exclusionary_rule
- [14] Smith, P. N. (1961). Federal courts – The «Silver Platter» doctrine. *University of Miami Law Review*, 15(3), 318. Retrieved from <https://repository.law.miami.edu/umlr/vol15/iss3/11>
- [15] Levine, K. L., Turner, J. I., & Wright, R. F. (2016). Evidence laundering in a post-Herring world. *Journal of Criminal Law & Criminology*, 106(4). Retrieved from <https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/jclc/vol106/iss4/1>

Вікторія Русланівна Біла

Доктор юридичних наук, доцент

Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та

судових експертиз Служби безпеки України

03113, вул. М. Василенка, 3, Київ, Україна

email: nauka_ict@ssu.gov.ua

Viktoriia R. Bila

Doctor of Law, Docent

Ukrainian Research Institute of Special Equipment and

Forensic Science of the Security Service of Ukraine

03113, 3 Mykoly Vasylenka Str., Kyiv, Ukraine

email: nauka_ict@ssu.gov.ua

Станіслав Євгенович Шептуховський

Кандидат юридичних наук

Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та судових експертиз

Служби безпеки України
03113, вул. М. Василенка, 3, Київ, Україна
email: nauka_ict@ssu.gov.ua

Stanislav Ye. Sheptukhovskiy

Candidate of Legal Sciences
Ukrainian Research Institute of Special Equipment and
Forensic Science of the Security Service of Ukraine
03113, 3 Mykoly Vasylenka Str., Kyiv, Ukraine
email: nauka_ict@ssu.gov.ua

Рекомендоване цитування: Біла В. Р., Шептуховський С. Є. Теоретичні засади застосування доктринальних винятків з правил недопустимості до висновку судового експерта. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2026. Т. 33. № 1. С. 341–357. <https://doi.org/10.31359/1993-0909-2026-33-1-341>

Suggested Citation: Bila, V. R., & Sheptukhovskiy, S. Ye. (2026). Theoretical Grounds for Applying Doctrinal Exceptions to the Rules of Inadmissibility to a Forensic Expert's Opinion. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 33(1), 341–357. <https://doi.org/10.31359/1993-0909-2026-33-1-341>

Дата першого надходження статті до видання: 08.12.2025
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 08.01.2026
Дата публікації (оприлюднення): 31.03.2026